

Var har jag min församling?

av Lars Borgström

Ämnet jag har fått på min lott är ett mycket viktigt ämne; Var har jag min församling? Vad är då församlingen och vad betyder ordet församling?

Den egentliga kyrkan

I olika svenska bibelöversättningar används ibland ordet församling och ibland ordet kyrka för att återge ett och samma ord i den grekiska grundtexten, nämligen ordet *ekklesia*, vilket i sin tur kommer från verbet *ekkalein*, "att kalla fram". *Ekklesia* betyder "församling", en skara människor som kallats fram. I Bibeln är det naturligtvis Gud som är subjektet, den som kallat fram människor. *Ekklesia* eller kyrkan är alltså Guds församling, människor som hör Gud till genom tron på Jesus Kristus. I en av våra bekännelseskriterier, *Schmalkaldiska artiklarna*, skriver Luther: "Ett barn på sju år vet numera, Gud vare lov, vad kyrkan är: hon är nämligen de heliga troende och "fären, som höra sin herdes röst" (SKB, s 335). Detta skriver Luther i polemik mot Påvekyrkan, som menade – och menar - att den romersk-katolska kyrkans yttre hierarkiska organisation, med påven som huvud, är den sanna kyrkan.

Eftersom kyrkan är ett sammankallat folk som tror på Jesu Kristi ställföreträdande tillfyllestgörelse, uppstod kyrkan på jorden den dag då den första människan satte tro till evangeliets förkunnelse. När Adam och Eva hade fallit i synd förkunnades evangeliet för första gången på jorden. Det var Herren som talade om kvinnans säd som skulle söndertrampa ormens huvud (1 Mos. 3: 15). Eftersom Adam och Eva satte tilltro till detta evangelium utgjorde de därmed kyrkan. Dessa två människor, våra första föräldrar, var den gången Guds kyrka på jorden.

Kyrkan eller församlingen är alltså exakt identisk med alla människor som tror på Jesus och Hans ställföreträdande tillfyllestgörelse. Det finns människor som tror att Jesus är Guds Son, en person i den Heliga Treenigheten, men som inte tror att Han är en fullkomlig Frälsare. De tror att vi måste komplettera Hans verk genom goda gärningar, och då har de inte den frälsande tron och tillhör inte Guds kyrka, Hans församling. Den romersk-katolska kyrkan har som officiell kyrkolära, att vi måste prestera goda gärningar för att komma till Himmelen.

C. O. Rosenius, Sveriges störste väckelseman någonsin, var liksom Luther klar över att den egentliga kyrkan är de sant troende människorna. Efter ett andligt genombrott, då det stod alldeles klart för honom vad som var det centrala i kristendomen, ja själva dess väsen, nämligen sången om Lammet (Kristus), som blivit slaktat och så återlöst ett folk åt Gud från alla stammar och språk, folk och folkslag (Upp. 5, 14), förstod han också att det var denna skara som var kyrkan i egentlig mening. Att jag nämner Rosenius här inledningsvis har att göra med att jag kommer att återkomma till honom.

Om jag nu, så här inledningsvis, utifrån det hittills sagda, skulle besvara frågan "var har jag min församling?" skulle jag svara att min församling är den återlösta skaran som genom tron på Jesus tagits ut ur mörkrets välde och förts in i den älskade Sonens rike. Detta är det enda avgörande. Tillhör jag den kyrkan, den församlingen, kommer jag att komma till Himmelen, som jag längtar så mycket efter. Tillhör jag inte den församlingen kommer jag att hamna i helvetet. Det spelar ingen roll hur många år jag tillhört det mest rättrogna kyrkosamfund, hur många gudstjänster jag besökt eller hur mycket pengar och tid jag offrat på församlingsarbete – har jag inte blivit född på nytt genom Ordet om Jesu ställföreträdande tillfyllestgörelse går jag evigt förlorad.

Ingen människa kan peka ut hur stor den egentliga kyrkan är. Det beror på att det som gör att man blir medlem i denna kyrka, tron, är osynlig för mänskligt öga. Vi kan ana trons spår eller frukter hos människor och därför anta att de är kristna. Men säkra kan vi inte vara. En aldrig så hög bekännelse kan vara hycklad och en människa kan ha goda naturliga anlag som

gör henne vänlig och artig, trevlig att ha att göra med. Sådant behöver inte vara Andens frukter. En snäll människa hamnar också i helvetet om hon inte blir född på nytt.

Även om vi inte med 100%-ig säkerhet kan säga om andra människor ifall de är kristna eller inte, skall vi godta dem som kristna om de själva säger sig vara det, så länge de inte öppet förnekar den frälsande sanningen om Jesus Kristus eller lever i öppen synd och vägrar att överge den trots förmaningar och påstötningar. När man misslyckats med församlingstukten, men först då, skall man betrakta den obotfärdige syndaren som en hedning och publikan (Matt. 18:17).

Hur är det då med en själv? Kan man för egen del vara säker på att tillhöra den sanna, egentliga kyrkan? Är det kanske förmätet att anse sig själv född på nytt? Nej, det normala för en kristen är att vara fullt och fast förvissad om sitt eget nådastånd. ”Vi vet” skriver Johannes, ”att vi har övergått från döden till livet”. En kristen litat ju till vad Jesus har gjort, och eftersom Han är den fullkomliga Frälsaren, Gud själv, oändlig i makt och kärlek, har den kristne frälsningsvisshet. Tron kan bli anfäktad, och synder och frestelser kan driva en kristen nästan till förtvivlan, men i normalfallet är den kristne ett lugnt, tryggt och glatt Guds barn.

Lokalförsamlingen

Vi skall se efter mera på ordet ekklesia. Ekklesia betecknar inte bara den andliga gemenskap av kristna som inte låter sig begränsas av tid och rum, alla heliga i alla tider (Matt. 16: 18) utan också alltifrån en husförsamling (Rom. 16:5), de kristna på en viss ort (1 Kor. 1:2) till hela den nuvarande kristenheten på jorden (Apg. 9:31).

Ekklesia syftar alltså även på den lokala församlingen, den konkreta yttre församling som kommer samman för att fira gudstjänst ihop. Det är fråga om kristna som på en viss ort eller ett lite vidare geografiskt område tillhör samma församling. Så är t.ex. jag och de som delar samma bibliska bekännelse som jag tillhöriga Lutherska Församlingen i Stockholmsområdet. ”Stockholmsområdet” skall fattas i mycket vid bemärkelse eftersom vi har medlemmar och predikoplatser i både Stockholm, Uppsala, Norrköping och Rudskoga i Värmland.

Jag hoppas naturligtvis att alla våra medlemmar är troende Guds barn, men det kan jag inte veta. I den yttre församlingen finns både troende och icketroende som hycklar tro. Så är det och har alltid varit. Jesus säger: ”Himmelriket är vidare likt en not som kastas i sjön och fångar fisk av alla slag. När den blir full, drar man upp den på stranden och sätter sig ner och samlar de goda fiskarna i kärl, men de dåliga kastar man bort. Så skall det vara vid tidsålderns slut. Änglarna skall gå ut och skilja de onda från de rättfärdiga och kasta dem i den brinnande ugnen. Där skall man gråta och skära tänder” (Matt. 13:47-50). Först på den yttersta dagen, domens dag, kommer de att skiljas åt och det blir uppenbart för alla vilka som verkligen var kristna och vilka som inte var det. Se även liknelsen om de tio jungfrurna, där bara fem verkligen var kristna, Matt. 25:1-13.

Eftersom ingen utom Gud vet vilka som är kristna (2 Tim. 2:19) är kyrkan/församlingen i egentlig mening osynlig (Luk. 17:20f., 1 Petr. 2:5). Som jag tidigare sade är ju tron på Jesus, det som gör en människa till medlem av den sanna kyrkan, osynlig för människoögat. Kan man då kalla en yttre grupp av människor för kyrka/församling över huvud taget? Möjligheten att hycklare är inblandade finns ju i alla grupper. Så är det naturligtvis, men p.g.a. de sanna troende som finns i den yttre, konkreta kyrkan/lokal församlingarna får denna/dessa bära namnet kyrka/församling (se t.ex. Matt. 18:17).

Bibeln lär alltså att kyrkan är summan av alla de människor som tror på evangeliet om Jesus Kristus. Tron är osynlig för människoögat, och därför är också kyrkan i egentlig mening osynlig. Likväl framträder hon naturligtvis såsom en konkret, yttre storhet, men då blandad; såväl sanna troende som hycklare finns i hennes mitt.

Utifrån vad som hittills sagts borde det inte vara så svårt att förstå hur den yttre församlingen skall vara. Den skall vara en församling av människor som delar samma tro, lära

och bekännelse. Nu vet vi att det inte är så annat än i förhållandevis små, bekännelsetrogna församlingar. De flesta kristna lever fortfarande i heterodoxa, d.v.s. irrlärande samfund som t.ex. Finska eller Svenska kyrkan. Genom tron på Jesus är de Guds barn, och således medlemmar i den egentliga kyrkan, men de lever i konstant fara att avfalla. Det gör vi visserligen alla. Ingen går fri från attackerna från djävulen, världen och det egna köttet. Men i dessa kristnas fall, de som tillhör heterodoxa samfund, är det dessutom så att kyrkan, där de skulle hämta andligt stöd och kraft att leva kristna liv, utsätter dem för fara att avfalla. Det som skulle vara ett värn, en borg och tillflykt för dem, är istället en snara och en fara för dem.

Hur har det blivit så? Varje församling lever i ständig fara att avfalla, det ser vi redan i sändebreven i Uppenbarelsebokens kap. 2-3. Men dessutom finns det en övergripande, historisk förklaring till att de stora kyrkorna är avfälliga, och det är *statskyrkosystemet*. Låt oss se på den

Den konstantinska vändningen

För kyrkans vidkommande innebar den förändring som ägde rum med kejsar Konstantins gynnande av kristendomen en helt avgörande förändring. Det första ekumeniska (världsvida) kyrkomötet ägde rum i Nicaea 325 på kejsarlig tillskyndelse och under kejsarligt beskydd. Från att ha varit en förföljd martyrkirka blev man nu gynnad och understödd av den romerska staten.

Eftersom den första församlingen, urkyrkan, led under svåra förföljelser från såväl judar som den hedniska överheten, innebar det inte några särskilda svårigheter att ha församlingar där den kristna övertygelsen var stark hos medlemmarna.

Det var först i och med Konstantin den stores upphöjande och gynnande av kristendomen som det på 300-talet strömmade in människor som inte var övertygade kristna i kyrkan. Från mitten av 300-talet började kyrkans *motståndare* att förföljas och år 380 upphöjdes kristendomen av kejsar Teodosius den store till statsreligion, till enda tillåtna religion i Romarriket.

Eftersom kyrkan blev en maktfaktor i samhället lockade hennes höga ämbeten som karriärvägar. Kyrkans ledarskap blev förvärldsligt och ofta korruperat. I detta sammanhang skall det från 300-talet framväxande klosterväsendet ses, som ju var en reaktion mot den dåtida kyrkans förvärldsligande. Klosterväsendet var inte en riktig åtgärd, men utgjorde ändå ett försök att komma tillrätta med förvärldsligandet inom kyrkan.

I och med den konstantinska vändpunkten på 300-talet uppstod alltså ett problem som olika inomkyrkliga väckelserörelser, bl.a. BV i Sverige, som jag själv varit verksam inom, brottats med: Hur skall man som sant troende förhålla sig till den stora kyrkan, som till övervägande del rymmer medlemmar som inte visar minsta tecken på att vara övertygade kristna? Och hur skall man förhålla sig till dess förvärldsligade ledarskap?

Låt oss först se på hur Luther såg på detta och hur han agerade.

Luther om församlingen

Inom den medeltida kyrkan hade spänningen mellan den stora, förvärldsligade kyrkan och de andligt hängivna fått sin lösning i klosterväsendet. Det blev en skiktning inom kyrkan, där munkar, nunnor och präster, det religiösa ståndet, intog en högre ställning, närmare Gud, än det vanliga lekfolket.

Luther vände sig med kraft emot en sådan uppdelning i nivåer. Samtidigt kände han naturligtvis av problematiken hur de sant troendes intressen skulle kunna tillvaratas inom den stora, allomfattande "folkkyrkan", som med nödvändighet rymde en majoritet av namnkristna, eftersom de sant troende alltid utgör en minoritet i samhället. Hur skulle detta lösas?

Låt oss först av allt konstatera att Luther hade en mycket klar uppfattning om Bibelns lära om kyrkan - att hon är summan av de sant troende - doktor i den heliga skrift som han var. I

Schmalkaldiska artiklarna, skriver han, som jag tidigare citerade, i artikeln ”Om kyrkan”: ”Ett barn på sju år vet numera, Gud vare lov, vad kyrkan är: hon är nämligen de heliga troende och fären, som höra sin herdes röst” (SKB, s 335). Detta skriver Luther i opposition mot påvekyrkan, som hävdade (och alltjämt hävdar) att kyrkan inte är den osynliga gemenskapen av troende människor, utan den egna, synliga kyrkoorganisationen med påven som huvud. Kyrkan är lika konkret och klart avgränsbar som världsliga stater. Det institutionella träder helt i förgrunden. Där det finns påvligt tillsatta biskopar, där finns kyrkan. Känd är Robert Bellarminos (1542-1621) kyrkodefinition: ”Den enda och sanna kyrkan är den gemenskap av människor som hålls samman genom bekännelse av samma kristna tro och delaktighet av samma sakrament, under de legitima herdarnas överinseende, särskilt den romerske påvens, som är Kristi ställföreträdare på jorden”.

Den tidige Luther, från 1520 och några år framöver, räknade optimistiskt med att reformationens återupptäckt av evangeliet skulle leda till en folkväckelse, som av sig själv skulle resultera i ett helt nytt kristet liv i församlingarna. Yttre reformer nyttjade i sig själva till intet. Men under denna väntetid skulle de sant troende, inom den stora folkomfattande kyrkan, sluta sig samman i mindre församlingar. Även om inte termen användes, skulle dessa i Luthers tänkande komma att fungera som *ecclesiola*-grupper. *Ecclesiola* betyder liten kyrka, en mindre grupp som finns inom den stora kyrkan. Där skulle kyrkotukten kunna upprätthållas efter nytestamentligt mönster och endast de sant troende och botfärdiga få ta emot sakramenten. Dessa tankar utvecklade Luther ännu i *Deutsche Messe* som han skrev mot slutet av 1525 och gav ut på nyåret 1526. Dessa små församlingar skulle inte ses som sammanslutningar av ”elitkristna”, utan helt enkelt som avgränsade församlingar av dem som helt enkelt verkligen ville vara kristna. Det är alltså inte fråga om en skiktning av de kristna såsom i den romersk-katolska kyrkan med andligt och världsligt stånd, utan det var helt enkelt *de kristna* som skulle ansluta sig till dessa mindre församlingar.

Samtidigt såg Luther det stora värdet av en ”folkkyrka”, som alla medborgare kom i kontakt med. En sådan missionsmöjlighet skulle man inte frivilligt avhända sig. Där skulle evangeliet predikas och sakramenten utskiftas åt gemene man, men man skulle ha klart för sig att flertalet av dem som besökte de allmänna gudstjänsterna inte hade hjärtats tro. Därför är denna stora kyrka inte en kristen församling efter bibliskt mönster, och man skall inte heller betrakta och behandla alla dess medlemmar som kristna. ”Men” skriver Luther om denna folkomfattande kyrkoinrättning, ”den är en offentlig uppmaning till tro och kristendom”. Som vi ser har senare tiders *ecclesiola*-grupper, d.v.s. inomkyrkliga rörelser, en hel del stöd att hämta från Luthers tankar under första hälften av 1520-talet.

Av Luthers planer på att skapa sant bibliska församlingar inom de stora territorialförsamlingarna blev det dock ingenting. Visserligen hade det redan 1521, då Luther höll sig undan från Wittenberg p.g.a. att han var förklarad fredlös, där bildats en sådan församling under ledning av Philipp Melanchthon, Luthers nära medarbetare. Men då Luther återvände till Wittenberg 1522 upplöste han församlingen och sade att tiden ännu inte var mogen och att församlingen i den rådande situationen skapade oro. Tiden blev dock aldrig mogen för Luther. Troligtvis berodde detta på att det var så svårt att mobilisera folket, och Luther blev också mycket besviken på hur litet genomslag reformationens återupptäckt av evangeliet fick hos gemene man. Under en period (jan-okt 1530) var han så bitter att han t.o.m. slutade att predika för dem, eftersom de inte visade några tecken på allvarligt kristet liv. Hans förkunnelse bar inte någon synlig frukt, och han hade redan varnat dem i feb 1529: ”Sådana svin vill jag icke vara herde för”.

Från 1525-1526 började Luthers omorientering i kyrkotänkandet och övergivande av tankarna på den lilla församlingen av sant troende. Istället för en reformation som skulle genomföras ”underifrån”, genom omvända människor, ville nu Luther säkra reformationen genom att ”ovanifrån” ta furstarnas makt till hjälp.

Ett teologiskt problem, ja en inkonsekvens, som häftade vid Luthers tidiga ecklesiologiska tänkande, alltså hans tankar kring kyrkan, var den uppdelade sakramentsförvaltningen. Om det bara finns en enda sann kyrka bestående av alla troende, hur kan då dess sakramentsförvaltning vara uppdelad? I den lilla församlingen skulle kyrkotukt tillämpas och sakramenten ges endast till de sant troende och botfärdiga, men i den folkomfattande kyrkan fanns ingen sådan sträng tukt. Förr eller senare var Luther tvungen att välja mellan den exklusiva församlingen av sant troende och den stora folkomfattande kyrkan. Ett dubbelt kyrkobegrepp är en omöjlighet utifrån den bibliska undervisningen. Luther kom att välja ”den stora kyrkan”.

Förutom hans besvikelse över allmänhetens ”tröghet” att i tro anamma evangeliet och bära dess frukter i ett helgat liv, spelade säkert den politiska och kyrkliga utvecklingen sin roll i denna omvärdering. Bondekrig bröt ut under ledning av Thomas Münster. Denne hade inspirerats av Luthers hävdande av det allmänna prästadömet - att varje kristen var präst i den meningen att han oavhängig kyrkans särskilda prästerskap hade full myndighet i det andliga regementet - men mot Luthers uppfattning överflyttat denna princip till det världsliga regementet, vilket resulterade i anarki och uppror. Svärmarrörelser uppstod också under åberopande av det allmänna prästadömet. I denna kaotiska situation valde Luther att förespråka den stora, folkomfattande kyrkan.

Men blir nu inte ett sådant ställningstagande problematiskt, när kyrkan är summan av alla *troende*? Inte minst Luther själv var ju medveten om att bara en minoritet inom den stora kyrkan var troende. Sin teologiska lösning får detta problem hos Luther i talet om *kyrkans kännetecken*. Även om kyrkan till sitt väsen är osynlig, framträder den likväl i synlig form i världen. Där det sanna kristna folket är samlat till gudstjänst i församlingar, där finns de osvikliga synliga kännetecknen. I ”Om koncilierna och kyrkan” (1539) anger Luther sju sådana: Guds Ord, dopet, nattvarden, nyckelmakten (bikten), det särskilda ämbetet, bön och lidande för Kristi skull. Där dessa sju kännetecken finns, där finns det heliga kristna folket, även om det är uppblandat med hycklare. Betoningen kom hos Luther att läggas vid vikten av att dessa yttre kännetecken – och då i synnerhet Ordet och sakramenten, hålls rena och klara, oantastade av falsk lära.

Sammanfattningsvis kan sägas att Luther är helt klar över den bibliska läran att kyrkan är summan av alla troende. Han laborerar en tid med ett tudelat kyrkobegrepp, där den lilla fromma församlingen ryms inom den stora folkomfattande kyrkan. Senare överger han denna strategi, förmodligen p.g.a. såväl pragmatiska som teologiska skäl. Betoningen kommer istället att läggas vid de objektiva nådemedlen, Ordet och sakramenten, som samlar Guds folk kring sig, även om där också finns hycklare.

Jämförelse mellan Luthers situation och vår

Det finns två avgörande skillnader mellan ”den stora kyrkans” situation när man jämför mellan Luthers tid och vår.

- 1) Luther levde i en tid som fortfarande var konstantinsk, d.v.s. samhället betecknade sig självt som kristet. Alla kungar och furstar sade sig vara kristna. Idag lever vi däremot i en efterkonstantinsk situation, där samhället på väsentliga punkter tar avstånd från och motarbetar kristna ståndpunkter. En statskyrka i en luthersk stat eller i ett lutherskt furstendöme är naturligtvis något helt annat än en stats- eller folkkyrka i en sekulariserad, på många sätt antikristlig stat.
- 2) Den stora, folkomfattande kyrka som växte fram genom den lutherska reformationen var en *renlärig* kyrka. Den kunde inte utöva samma slags kyrkotukt som den lilla

församlingen bestående av allvarliga kristna, men den ställde mycket höga krav på sitt prästerskap vad gällde kyrko- och lärotukt. De sju kyrkans kännetecken präglade den lutherska kyrkorna. Men hur är det med dagens s.k. lutherska folkkyrkor? Guds Ord förfalskas på det grövsta sätt, sakramenten *förvaltas* inte, d.v.s. prästerna handhar dem inte med ansvar utan ger dem urskillningslöst åt alla, även där offentlig och uppenbar synd förekommer, ämbetet ges åt kvinnor och uppenbara villolärare, förnekare av de mest centrala kristna trossatser och något lidande i enlighet med det sjunde kännetecknet kan man inte tala om eftersom folkkyrkan med dess nickedocksbiskopar hellre böjer sig för tidens antikristna samhällsvindar istället för att stå upp för den kristna sanningen.

Dessa två exempel tog jag för att visa att man inte kan försvara ett kvarstannande i folkkyrkan genom att hänvisa till Luthers exempel. Den jämförelsen är inte hållbar, eftersom dagens folkkyrkosituation på ett avgörande sätt skiljer sig från de lutherska kyrkor som växte fram genom reformationen.

Rosenius om församlingen

Carl Olof Rosenius (1816-1868) var lekmannapredikant och 1800-talets store väckelseman i Sverige. Som ett mått på det genomslag hans förkunnelse hade kan anges att hans tidning *Pietisten* under sin storhetstid på 1850-talet hade en upplaga på 10 000 exemplar, vilket skall jämföras med den största dagstidningen Aftonbladet, som år 1855 hade en upplaga på 4 000 exemplar. År 1856 organiserades den nyevangeliska väckelsen, där Rosenius var den självklara centralgestalten, i Evangeliska Fosterlandsstiftelsen (EFS). BV är en konservativ utbrytning ur EFS, och Rosenius är vid sidan av Luther den störste lärofadern inom rörelsen. Betecknande är t.ex. att BV's "rikshelgedom" i Stockholm bär namnet Roseniuskyrkan. Vilken uppfattning hade då Rosenius i kyrkofrågan?

Jag nämnde inledningsvis att Rosenius var lika klar som Luther över att den egentliga kyrkan är de sant troende människorna. I allt ville Rosenius, genom hela sitt liv, följa lärofadern Luther. Han var också med döden för ögonen övertygad om att han inte avvikit på någon väsentlig punkt från "den i tre hundra år prövade lutherska läran".

Liksom Luther skiljer Rosenius skarpt på den yttre, synliga kyrkan och den egentliga, osynliga kyrkan. När det gäller frågan hur de sant troende skall förhålla sig till den stora kyrkan intar Rosenius den tidige Luthers (ca 1520-1525) ståndpunkt och förfäktar ecclesiola-tanken. Men han gör det på ett speciellt sätt som inte överensstämmer med Luthers tidiga kyrkotänkande.

Rosenius ecclesiolatanke skiljer sig från Luthers på det sättet att han gör en åtskillnad mellan Ordets predikande och sakramentens förvaltande. När det gäller det förra ansåg han att lekmannapredikanter kunde kallas av en grupp kristna. Genom denna kallelse uppfylldes enligt Rosenius det krav den lutherska bekännelsen ställer i Augsburgska bekännelsens art. XIV: "Om det andliga ståndet lära de (de lutherska församlingarna, min anm.), att ingen utan vederbörlig kallelse bör i kyrkan predika offentligen eller förvalta sakramenten" (SKB, s 61). När det gäller sakramentens förvaltande ansåg Rosenius dock att endast kyrkans vigda prästerskap kunde anlitas. Som motivering till denna tudelning av Ordets predikande och sakramentens förvaltande, som i Augsburgska bekännelsen art. XIV hålls samman, hänvisar Rosenius till förhållandena i gamla förbundets Israel. Han ser lekmannapredikanterna som en parallell till Israels sanna profeter, som försöker motverka avfallet i Israel (statskyrkan), och statskyrkoprästernas sakramentsförvaltning som en parallell till prästernas tempeltjänst i Israel och en nödvändig tjänst fastän prästerna i många fall var oomvända och ogudaktiga.

Rosenius hade inga illusioner om att Svenska kyrkan var ett sant kristet samfund i den bemärkelsen att den inbördes kristna brödrakarleken där kunde finnas. Den rätta kristna

sammanhållningen fanns i stället bland bröderna i konventikeln, ecclesiolan. Där fanns det andliga hemmet och det nytestamentliga församlingslivet. Ändå skulle man enligt Rosenius inte överge Svenska kyrkan, åtminstone inte *just då*: ”Men nu är det vår mening, att vi kunna taga sakramenterna i statskyrkan och själafoödan ur Guds ord i våra hus, och så under bönen förbjöda, vad Herren görandes varder.”

I ovanstående citat ser vi en öppning att i ett framtida läge skulle en separation från Svenska kyrkan kunna vara möjlig. Vi skall snart se under vilka förutsättningar ett sådant uppbrott enligt Rosenius är nödvändigt, men först se varför han i det längsta ville dröja med ett sådant. Under Rosenius samtid hade separatister bildat egna församlingar i Norrland. Rosenius betraktade dem som kristna bröder i tron, men såg samtidigt vissa avskräckande följder av deras verksamhet. Dels fanns det utslag av lagiskhet, högmod och egenrättfärdighet, dels skapade den separatistiska agitationen oro och strid inom de kristna kretsarna. För Rosenius var slutligen ”sången om det slaktade Lammet” huvudsaken, och han menade att detta kunde skymmas ifall kyrkofrågan fick för stor plats.

Rosenius huvudargument för ett kvarstannande inom Svenska kyrkan var Jesu agerande gentemot den avfälliga religiösa organisationen under Hans samtid. Jesus förblev medlem i den judiska kyrkan, mottog dess två sakrament - omskärelsen och påskalammet - och gick flitigt i synagogan och templet. Han förmanade dessutom sina lärjungar att göra detsamma. Rosenius hänvisar till att Jesus inte sade till sina lärjungar att de skulle utträda ur synagogan utan att de skulle bli *utkastade* ur den. Deras blotta medlemskap i den judiska kyrkan gjorde inte lärjungarna medansvariga till dess förvillelser.

Rosenius tar inte i beaktande att Jesu offentliga framträdande skedde under gamla förbundets tid (det förbund som Gud slöt med det judiska folket genom Abraham och Mose) och att ordningar, ämbeten och platser i nya förbundet (det förbund som Gud slutit med alla folkslag genom Jesus Kristus) inte är bundna på samma sätt som i gamla förbundet. Hänvisningen till Jesu praxis är därför ohållbar, vilket Rosenius faktiskt själv indirekt visar när han ändå ställer upp tre legitima skäl till varför man trots allt kan lämna kyrkan (utträdet är alltså ändå *inte* principiellt otänkbart som det var i gamla förbundet!): 1) Om kyrkan börjar att officiellt lära något som är i uppenbar konflikt med Guds Ord och därmed upphäver frälsningens grundval. 2) Om kyrkan förhindrar de troende att få sanna förkunnare (dessa två kriterier var uppfyllda på 1500-talet och legitimerade således Luthers brott med påvekyrkan) 3) Om den enskildes samvete säger, att man inte kan vara kvar i kyrkan och motta dess sakrament utan att bryta mot Guds bud.

Sammanfattningsvis kan sägas om Rosenius att han var kyrkotrogen. Han var rädd för separatism och manade till ett kvarstannande i Svenska kyrkan. Där skulle man motta dopet och nattvarden, men Ordets predikan och brödrakärleken skulle de kristna få i ecclesiolan, den lilla kyrkan inom kyrkan, där såväl präster som lekmän kunde predika. Rosenius kyrkotrohet var dock villkorad. Under vissa förhållanden, då avfallet gått för långt, är ett uppbrott motiverat. Till viss del får hans kyrkosyn sägas vara pragmatisk, alltså praktiskt betingad: de former som mest gynnar väckelsen skall väljas.

Inom BV har Rosenius varit den oomstridde auktoriteten, faktiskt i praktiken överordnad Luther och den lutherska beöännelsen. Detta är den huvudsakliga anledningen till att BV förblivit en inomkyrklig rörelse och inte bildat ett eget kyrkosamfund med fria, lutherska församlingar. Detta kvarstannande har blivit helt förödande för rörelsen som på senare tid förlorat sin karaktär av strikt bibeltroget missionssällskap på den rena evangelisk-lutherska grunden. Kvarstannandet i Svenska kyrkan och beroendet av präster inom Svenska kyrkan har lett till en tillvänjning och anpassning till utvecklingen inom Svenska kyrkan.

Trots att Rosenius kriterier för ett berättigat utträde redan gått i uppfyllelse, har man inte lämnat Svenska kyrkan. Gränser för vad man kan säga sig tolerera, innan ett uppbrott är nödvändigt, förskjuts hela tiden.

Slutligen vill jag nu ta upp frågan vad den lutherska bekännelsen lär om församlingen.

Den lutherska bekännelsen om församlingen

Vi har redan citerat Luther från de Schmalkaldiska artiklarna, att kyrkan är ”de heliga troende, och ‘fåren, som höra sin herdes röst’” (SKB, s 335). Den lutherska bekännelsens mest kända kyrkodefinition är dock Philipp Melancthons i Augsburgska bekännelsen, art. VII: ”Kyrkan är de heligas samfund (congregatio sanctorum), i vilket evangelium rent förkunnas och sakramenten rätt förvaltas” (SKB, s 59).

Här ser vi för det första att kyrkan tydligt bestäms vara de troende människornas gemenskap (de heligas samfund).

För det andra ser vi hur det som Luther värnade om framhålls, nämligen de mest grundläggande av kyrkans kännetecken, Ordet och sakramenten.

Fortsättningen av Augsburgska trosbekännelsen art VII är synnerligen intressant med tanke på de debatter som fördes 1970- och 80-talet i Sverige, huruvida det är rätt att bilda en bekännelsekyrka, renläriga lutherska församlingar. Det sägs: ”Och för kyrkans sanna enhet är det nog att vara ense i fråga om evangeliets lära och förvaltningen av sakramenten. Och det är icke nödvändigt, att nedärvda människobud eller religiösa bruk eller yttre, av människor föreskrivna former för gudsdyrkan överallt äro lika” (SKB, s 59).

Frågan är vad ”evangeliets lära” betyder i detta sammanhang. Termen evangelium har en snäv och en vid betydelse. Den *snäva* betydelsen, som är den vanligast förekommande, är glädjebudskapet om frälsning p.g.a. att Jesus Kristus lidit och dött på korset i människans ställe och så stillat Guds vrede över synden, så att människan får förlåtelse. Denna snäva betydelse har Guds lag som motsats: Guds evangelium skänker frälsning alldeles gratis åt alla människor som bara har att ta emot det i tro, men Guds lag kräver fullkomlig lydnad, godhet och helighet för att en människa skall bli frälst. Den *vida* betydelsen av begreppet evangelium är all Guds undervisning, alla trosartiklar. Även om denna vidare betydelse av ”evangelium” är ovanlig förekommer den i såväl Bibeln som bekännelseskriterierna. I en annan bekännelseskrift, Konkordieformeln, sägs det: ”Stundom brukas detta ord så, att man därmed har att förstå vår Herre Kristi hela lära, som han själv framställer i sitt predikoämbete på jorden och bjudit lärjungarna i Nya testamentet och vari han inbegripit förklaringen av lagen och förkunnelsen om Gud, sin himmelske Faders godhet och nåd. På samma sätt kallar Paulus i Apg. 20 hela sin lära ‘evangelium’” (SKB, s 598-599).

Gång på gång har det hävdats att ”evangeliets lära” här skall fattas i den snäva betydelsen och att samstämmighet kring detta centrum, vanligtvis uttryckt i satsen ”rättfärdiggörelse genom tro allena” är nog för kyrkans enhet - i övriga trosartiklar kan man inom kyrkosamfundet acceptera läropluralism. Men en sådan tolkning är omöjlig p.g.a. det som följer; det är inte den övriga Guds Ords undervisning som man inte behöver vara ense i, utan ”nedärvda människobud eller religiösa bruk eller yttre, av människor föreskrivna former för gudsdyrkan”. Konkordieformeln lär dessutom otvetydigt: ”Vi tro, lära och bekänna, att den ena kyrkemenigheten icke skall fördöma den andra, därför att den har flera eller färre utvärtes, av Gud icke påbjudna ceremonier än den andra, om de eljest äro eniga i läran och alla dess artiklar ävensom i sakramentens rätta bruk” (SKB, s 531).

Angående förhållandet mellan den yttre kyrkan och den osynliga, egentliga kyrkan, står det i den Augsburgska Bekännelsens Apologi följande: ”Därför menar vi i enlighet med Skriften, att kyrkan i egentlig mening är samfundet av de heliga, vilka i sanning tror på Kristi evangelium och har den helige Ande. Dock erkänner vi, att många skrymtare och ogudaktiga människor är blandade samman med de heliga i detta livet och att de har del i kyrkans yttre kännetecken”. Den sanna kyrkan är alltså en andlig storhet som tar sig uttryck inom den yttre kyrkan.

Sammanfattningsvis kan sägas att den lutherska bekännelsen hävdar att kyrkan är alla troende människor. Den är osynlig, men framträder synligt där evangeliet rätt predikas och sakramenten rätt förvaltas. För yttre kyrkogemenskap krävs samstämmighet i troslärans alla artiklar. Mänskliga och kyrkliga traditioner kan skifta, utan att det hotar endräkten.

Det är alltså emot den lutherska bekännelsen att vara kvar i en kyrka som övergett Guds Ord, där inte endräkt i tro, lära och bekännelse föreligger.

Ännu mycket mer hade jag tänkt tala om, t.ex. om mina egna erfarenheter som folkkyrkopräst under sju svåra år i Svenska kyrkan, men det kan jag säkert återkomma till under det efterföljande samtalet. Jag vill bara avsluta med att säga att jag i stor tacksamhet till Gud kan besvara frågan ”Var har jag min församling?” med att säga att Lutherska Församlingen i Stockholmsområdet är min församling, en församling som helt och hållet står under Guds Ord såsom det är oss givet i den Heliga Skrift och förklarat i våra lutherska bekännelseskriter. Varenda medlem bekänner vår allra heligaste tro och detta skänker en oerhörd gemenskap och arbetsglädje. I en och samma Ande vill vi själva bli bevarade i den frälsande tron och sprida denna till så många som bara möjligt.